KÜLHONI MAGYAR KÖZÖSSÉGEK

KAPITÁNY BALÁZS

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

» A népszámlálások mind a mai napig a nemzetiségi adatok legfontosabb forrásai a kelet-közép-európai régióban. Mivel a népszámlálások etnikai vonatkozású eredményei a legtöbb országban közpolitikai következményeket (pl. kisebbségi jogok) vonnak maguk után, szinte minden esetben erős forráskritikával kell értelmeznünk őket. Az értelmezésüket ráadásul különböző módszertani problémák is megnehezítik (pl. a nem egységes definíciók).

» Jelentősebb méretű, a százezer főt is meghaladó őshonos magyar közösségek élnek Romániában (Erdélyben), Szlovákiában (Felvidéken), Szerbiában (Vajdaságban) és Ukrajnában (Kárpátalján). Ezen négy országban – a népszámlálási eredmények alapján becsülve – mintegy 2,4 millió magyar nemzetiségű személy él, valamivel több mint a felük Romániában.

» Szlovákiában és Kárpátalján a magyar közösségek jellemzően Magyarország határa mentén, egy szűk sávban élnek, amely területen a lakosság abszolút többségét alkotják. A két ország jelenlegi közigazgatási beosztása azonban olyan módon van kialakítva, ami elfedi ezen etnikai tömbök létét.

» Romániában és Szerbiában a magyar közösségek igen nagy területeken élnek. Valójában ezekben az országokban találunk ténylegesen multietnikus régiókat, illetve Magyarországtól etnikai értelemben elszigetelt magyar többségű területeket.

» A szomszédos államokban élő magyarok létszáma és aránya az elmúlt két évtizedben jellemzően csökken, sok helyütt igen nagy mértékben. 2001–2002 és 2011 között az önbevallások számát tekintve a legjelentősebb közösségekben 12–14% körüli volt a visszaesés. A folyamat kiváltó okai azonban eltérőek az egyes területeken. Míg Romániában a migrációs veszteségnek, Szerbiában pedig a természetes fogyásnak, addig Szlovákiában az asszimilációnak van benne kiemelkedő szerepe.

» Románia két románok, magyarok és romák által vegyesen lakott országrészében (összesen 6 megyében mintegy 2,2 millió fő által lakott, 33 ezer négyzetkilométernyi területen) a magyar kisebbség demográfiai trendjei jobbak voltak a román közösségénél az elmúlt időszakban.

Monostori Judit - Őri Péter - Spéder Zsolt (2015) (szerk.): *Demográfiai portré 2015.* KSH NKI, Budapest: 227–240.

BEVEZETŐ

A kötet utolsó fejezetében a 2011-es népszámlálások eredményei alapján mutatjuk be a Magyarországgal szomszédos országokban élő őshonos magyar nemzetiségű közösségekre vonatkozó adatokat. A bemutatott régió az úgynevezett Kárpát-medence, amely 1920-ig a Magyar Királyság részét képezte, leszámítva a mai Horvátország területének jelentős részét. Ez utóbbi ugyanis egykor a Magyar Királyságon belül is autonóm terület volt, igen alacsony számú magyar nemzetiségű lakossal.

A külhoni magyar közösségek tagjai nem migrációval és nem önkéntes módon kerültek a mai Magyarországgal szomszédos államok területére, hanem az államhatárok – sok esetben többszöri – megváltozása következtében. Státuszuk ebből kifolyólag jelentősen eltér az európai etnikai kisebbségi közösségek egyéb típusaiétól, amelyek jellemzően vagy migrációval jöttek létre (pl. a törökök Németországban, ill. a magyarok Angliában), vagy sohasem rendelkeztek saját állammal (pl. a szorbok Németországban, vagy a cigányság).

Ezen közösségek speciális – politikailag mindmáig különösen kényes – helyzete megnehezíti a közösségekre vonatkozó objektív demográfiai adatok gyűjtését, és különösen fontossá teszi az eredmények forráskritikai vizsgálatát.

A NÉPSZÁMLÁLÁS MINT ETNIKAI ADATFORRÁS

A kelet-közép-európai régióban mindmáig a népszámlálások jelentik a legfontosabb információforrást az egyes etnikai közösségek létszámáról. A nyugat-európai népszámlálási gyakorlattól eltérően ugyanis a régió országaiban évszázados, és mindmáig élő hagyománya van annak, hogy a népszámlálások alkalmával gyűjtött adatok között a válaszadó nemzetisége is szerepel.

A népszámlálások ma már azért nem szolgálhatnak az egész régió számára egységesen érvényes nemzetiségi adatforrásként, mert két államban (Szlovénia, Ausztria) 2011-ben már regiszteralapú népszámlálást tartottak, mellyel összefüggésben nem gyűjtöttek nemzetiségi adatokat.

A régió hagyománya az is, hogy az egyes államok statisztikai hivatalai az etnikumra vonatkozó adatokat a legfontosabb adatok között, részletesen publikálják. Ennek az az oka, hogy a régió szinte minden országában a népszámlálási adatok alapján kerülnek megállapításra bizonyos nyelvhasználati vagy egyéb jogok az egyes települések nemzetiségi kisebbségekhez tartozó lakói számára.

A nemzetiségre vonatkozó adatok értelmezése a népszámlálások esetén különös óvatosságot igényel, ugyanis ennek az adatrendszernek módszertanilag több gyenge pontja van.

Egységes Eurostat-előírás híján az egyes államokban a nemzetiségre vonatkozó adatokra nem azonos módon kérdeztek rá, majd az eredményeket is eltérő módon publikálták.

A polgároknak országonként igencsak eltérő politikai, nyelvi környezetben kell nyilatkozniuk nemzetiségükről a népszámlálások alkalmával, amely az etnikai identitásuk felvállalására is kihat. A kevésbé stabil etnikai identitással rendelkező (például etnikailag vegyes házasságban élő, ill. vegyes családból származó) személyek nemzetiségi önbevallását a tapasztalatok szerint demokratikus viszonyok között is nagyban befolyásolja az aktuális politikai hangulat, a számlálóbiztos személye vagy nemzetisége, továbbá, hogy a népszámlálási adatgyűjtés milyen (kisebbségi vagy többségi) nyelven történik.

A nem válaszolók problémája. A népszámlálások alkalmával alapvetően kötelező adatot szolgáltatni. A nemzetiséghez kapcsolódó kérdések azonban kivételt jelente-

NEMZETISÉGI ADATOK ÉS KISEBBSÉGI JOGOK

A nemzetiségre vonatkozó kérdések a régió szinte minden országában különösen érzékeny kérdésnek számítanak. Ennek legfőbb oka, hogy az erre a kérdésre adott válaszok nem csak, sőt elsősorban nem statisztikai célt szolgálnak. A régió országaiban ugyanis jellemzően a népszámlálási etnikai adatok alapján kerülnek megállapításra a legkülönbözőbb nyelvhasználati vagy egyéb jogok, illetve támogatások. Emiatt a népszámlálás etnikai kérdései apropóján rendszerint komoly kampányok zajlanak (a választáshoz hasonlóan), amelyeket jellemzően kisebbségi szervezetek folytatnak. Ezek elsődleges célja, hogy a kisebbségi kötődésű személyeket rávegye etnikumuk felvállalására. Másfelől, mindmáig több államban működnek olyan rejtett vagy kevésbé rejtett nyomásgyakorlási módok, amelyek arra hatnak, hogy a kisebbségi identitású személyek a többségi nemzet tagjaként, vagy nem válaszolóként kerüljenek be a nemzetiségi statisztikákba.
Mivel a népszámlálásokhoz kötött kisebbségi jogok teljes áttekintésére itt nincs lehetőség, néhány példát mutatunk csak be.

Romániában a helyi és megyei közigazgatásban ott használható hivatalosan a magyar nyelv, amely településeken és megyékben a népszámlálási eredmények alapján a magyar nemzetiségűek aránya meghaladja a 20%-ot.

Szlovákiában azokon a településeken lehet a hivatalos ügyintézésben a magyar nyelvet használni, ahol két egymást követő népszámlálás eredményei szerint a település állandó lakosságának legalább 15%-a magyar nemzetiségű.

Magyarországon jelenleg dupla határ létezik. Egyfelől az egyes kisebbségek olyan településeken választhatnak nemzetiségi önkormányzatot, ahol az előző népszámláláson legalább 30-an az adott nemzetiséghez tartozónak vallották magukat. Ezután, ha az adott településen létezik nemzetiségi önkormányzat, és a település lakosságának legalább tíz százaléka az adott nemzetiséghez tartozik, akkor a nemzetiségi önkormányzat kezdeményezésére kötelező például a közigazgatási eljárásban használt nyomtatványok, valamint a közhivatalok, helység- és utcanevek nemzetiségi nyelvű közzététele.

Horvátországban a kisebbségi személyek azokban a közigazgatási egységekben használhatják saját anyanyelvüket a horváttal egyenjogúként, ahol arányuk meghaladja a legutóbbi népszámlálás szerint az egyharmadot.

nek a vizsgált terület legtöbb országában, ezekre ugyanis nem kötelező válaszolni. A nem kötelező kérdések bevezetése az elmúlt évtizedben kezdett elterjedni – Magyarországon erre 2001-ben nyílt először lehetőség –, párhuzamosan a válaszadók adatvédelmi tudatosságának növekedésével. Így a népszámlálások alkalmával egyre nagyobb arányban éltek a nem válaszolás lehetőségével. Ezzel párhuzamosan kulcskérdéssé vált az eredmények értelmezése szempontjából, hogyan is értékeljük ezt az adatot nem közlő csoportot.

Néhányak vélekedése szerint a nemzetiségükről nem nyilatkozók esetében egyfajta „elnemzetlenedett" csoportról van szó, amelybe a nem válaszolók mellett az „ismeretlen", illetve az értékelhetetlen választ adók is beletartoznak.

Egyes kisebbségi csoportok – bizonyos jelek szerint – mindmáig nem merik, vagy nem tartják jónak felvállalni nemzetiségi identitásukat a népszámlálási adatgyűjtések során. Az etnikumról való nem nyilatkozás ebben az esetben feltehetően rejtett vagy rejtegetett kisebbségi identitást takar.

Néhány állam esetén felmerül, hogy egyes kisebbségi csoportokat esetenként a nem nyilatkozó kategóriába kényszeríthettek, például úgy, hogy a kérdezőbiztosok tudatosan fel sem tették számukra a nemzetiségükre vonatkozó kérdést.

Feltételezhető az is, hogy a nem válaszolás mögött a népszámlálás intézményével szembeni általános ellenérzés vagy időhiány rejlik.

Az interneten, illetve levélben történő adatszolgáltatás, vagy a tágabb értelemben vett önkitöltés lehetőségének megteremtése egyes országokban szintén oka annak, hogy növekszik a nem nyilatkozók vagy nem érthetően nyilatkozók aránya. Egy nem személyes adatszolgáltatási forma esetén sokkal könnyebb válasz nélkül hagyni a nem kötelező (vagy akár kötelező) kérdéseket, mint a számlálóbiztos jelenlétében.

Azt, hogy az egyes országokban egy-egy népszámlálás alkalmával a felsorolt tényezők közül melyek és milyen mértékben állhatnak az etnikai kérdésre vonatkozó adatszolgáltatás megtagadásának hátterében, külön-külön kell vizsgálni (lásd részletesebben Kapitány 2013).

ERDÉLY – ROMÁNIA

Romániában 2011 októberében tartották a népszámlálást, amelyen adatokat szolgáltatni kizárólag a hagyományos módon, kérdezőbiztosok segítségével lehetett. Az anyanyelvre, a vallásra és az etnikumra vonatkozó kérdésekre nem volt kötelező válaszolni, amit azonban nem vagy csak alig hangsúlyoztak ki, így a válaszadás volt a jellemző.

A kérdőív nemzetiségi kérdése a következőképpen hangzott: „Mely nemzetiséghez tartozónak érzi magát?" A válaszlehetőségek semmilyen módon nem voltak feltüntetve a kérdőíven. A számlálóbiztosi utasítás szerint a biztosnak a helyszínen módosítás nélkül kellett beírnia a kérdőívbe a választ, majd azt utólag, otthon kellett kategorizálnia. Az utólagos kódolást szabályozó utasítás a nemzetiségek esetén egy kétlépcsős kódrendszert írt elő, viszont több igen fontos kérdést nem, vagy vitatható módon szabályozott. Így például az összes földrajzi identitásra utaló választ (például „erdélyi") románként kellett besorolni. A politikai szempontból nagyon vitás csángó közösség esetén a „csángót" mint nemzetiséget nem a „magyar", nem is a „román", hanem az „egyéb" főcsoportba kellett besorolni (pl. a kínaiakkal és hasonló nemzetiségekkel összevonva). Részben ennek következményeként – amint az az „egyéb" kategória alacsony arányából is becsülhető – igen kevés csángó nemzetiségű személy került összeírásra.

Romániában már az eredmények előzetes közlésének fázisába is bevonták a nemzetiségi adatokat, amelyeket – településszintű területi bontásban – 2012 februárjában tettek közzé.

A végleges népszámlálási eredmények nyilvánosságra hozatala csak 2013 júliusában kezdődött meg. Az előzetes és a végleges adatok azonban a vártnál nagyobb különbségeket mutattak. Például Románia lakossága az előzetes adatok szerint 19 042 936, a végleges eredmények szerint immár 20 121 641 fő, tehát a növekmény lényegesen meghaladja még az egymillió főt is.

Az eltérés oka az, hogy Romániában az előzetes és a végleges adattisztítás között nemcsak a más országokban is szokásos adattisztítás (például a kettős adatszolgáltatók kiszűrése, a nyilvánvalóan hibás adatok javítása) történt meg, hanem a Román Statisztikai Intézet a véglegesítés előtt kiegészítette a népszámlálási adatokat a regiszter jellegű adatbázisokból. Bár

a nemzetközi népszámlálási gyakorlatban ez az eljárás elfogadott, ez esetben egy előre nem tervezett, utólagos korrekciót hajtottak végre a népszámlálási folyamatban, amely a kritikusok szerint kevésbé szakmai, mint inkább politikai alapon történt, és emiatt igen sok szakmai kérdést és kételyt vet fel.

A nemzetiségi adat esetében – a regiszterből való pótlás miatt – az adatközlésben bevezettek egy „információ nem elérhető" kategóriát. Azokat vonták egybe, akiket a regiszterekből imputáltak, így meg sem kérdeztek a nemzetiségükről, illetve akiket ugyan felkerestek, de nem kívántak válaszolni a nemzetiségi kérdésre. Amikor az adott településen, közigazgatási egységben kiszámolják egy adott nemzetiségű lakosság arányát, az „információ nem elérhető" kategóriát nem veszik figyelembe a teljes lakosság részeként. Így lehetséges például, hogy a hivatalos publikációkban a magyar nemzetiségűek országos aránya nem 6,1% – ami a nyers számokból következne –, hanem 6,5%.

A végleges eredmények szerint Románia népessége valamivel meghaladja a 20 millió főt, ebből mintegy 6,8 millió fő a tág értelemben vett Erdély lakossága. Ezeken a területeken a lakosság szűk háromnegyede románnak vallotta magát, és mintegy 19%-a magyarnak. A vállaltan magyar nemzetiségűek száma Erdélyben 1217 ezer fő volt, míg Románia egyéb részein csak mintegy 11 ezer fő nyilatkozott így. A magukat roma/cigány nemzetiségűnek vallók száma Erdélyben mintegy 271 ezer fő volt, ami körülbelül 4,2%-os arányt jelent. Az egyes megyék etnikai képe az elmúlt évtizedben alapvetően nem változott.

A Magyarország határaitól több száz kilométer távolságra fekvő két magyar többségű megye (Hargita és Kovászna) mellett még négy másik megyében számottevő, 20 és 50% közötti a magyarság aránya. A többi nyolc erdélyi megye a magyar etnikum szempontjából szórványnak számít, ahol, noha alapvető átrendeződésről már nem beszélhetünk, mégis feltűnő a magyarság arányának gyors visszaszorulása.

A népszámlálás eredményei egyfelől az erdélyi és a romániai magyar közösség folytatódó fogyásáról árulkodnak. Az előző romániai népszámlálás óta eltelt kevesebb, mint egy évtized alatt a magukat magyar nemzetiségűnek vallók száma mintegy kétszázezer fővel (13,6 %) esett vissza. Kivétel nélkül minden erdélyi megyében csökkenés mutatható ki, melynek mértéke még az alacsonyabb adatokat mutató Hargita megyében is több mint 6%, és Erdély 16 megyéjéből ötben (Arad, Krassó-Szörény, Hunyad, Szeben és Temes) elérte vagy meghaladta a 25%-ot. Így ezeken a szórványterületeken a magyar közösség teljes felszámolódása is reális közelségbe került.

Másfelől viszont Románia teljes lakosságszáma is igen nagymértékben zuhant az elmúlt évtizedben. 2002-ben 21 681 ezer fő volt az ország lakossága, a 2011-es népszámlálás adatai szerint azonban már csak 20 122 ezer fő (utóbbi számban benne vannak a regiszterből szakmailag vitatható módon „kipótolt" személyek is). Eme csökkenés és az „információ nem elérhető" kategória népszámlálási adatközlésbe való bevezetése miatt lehetséges, hogy a magyarság folyamatos lélekszám-csökkenése ellenére a magyarok aránya Románián belül alig (6,6%-ról 6,5%-ra) módosult, és mivel a románság is visszaszorult a cigánysággal szemben, a román–magyar etnikai arány szintén csak minimális mértékben változott.

A két magyar többségű megyében (Hargita, Kovászna), illetve a román többségű Szilágy és Szatmár megyében a románság az elmúlt évtizedben nemzetiségi arányát tekintve visszaszorult a magyar nemzetiségűekkel szemben. Bihar és Maros megyében a román és a magyar nemzetiségűek aránya olyan módon esett vissza, hogy – bár

1. táblázat. A romániai népszámlálás végleges nemzetiségi eredményei, a magyarság és a románság aránya az egyes megyékben, 2011

Megyék	Teljes lakosság	Ebből magyar nemzetiségű	Ebből román nemzetiségű	Ebből cigány/ roma nemzetiségű	Ebből egyéb nemzetiségű	Információ nem elérhető	Magyar nemzetiség aránya, 2011 (%)	Magyar nemzetiség aránya, 2002 (%)	Román nemzetiség aránya 2011 (%)	Román nemzetiség aránya, 2002 (%)
Arad megye	430 629	36 568	340 670	16 475	11 095	25 821	9,0	10,7	84,2	82,2
Beszterce-Naszód megye	286 225	14 350	247 627	11 937	639	11 672	5,2	5,9	90,2	90,3
Bihar megye	575 398	138 213	366 245	34 640	7 905	28 395	25,3	26,0	67,0	67,4
Brassó megye	549 217	39 661	453 325	18 519	3 962	33 750	7,7	8,7	87,9	87,3
Fehér megye	342 376	14 849	291 850	14 292	969	20 416	4,6	5,4	90,6	90,4
Hargita megye	310 867	257 707	39 196	5 326	206	8 432	85,2	84,6	13,0	14,1
Hunyad megye	418 565	15 900	368 073	7 475	1 889	25 228	4,0	5,2	93,6	92,7
Kolozs megye	691 106	103 591	520 885	22 531	3 390	40 709	15,9	17,4	80,1	79,4
Kovászna megye	210 177	150 468	45 021	8 267	304	6 117	73,7	73,8	22,1	23,3
Krassó-Szörény megye	295 579	2 938	243 933	7 272	17 720	23 716	1,1	1,7	89,7	88,2
Máramaros megye	478 659	32 618	374 488	12 211	32 219	27 123	7,2	9,1	82,9	82,0
Maros megye	550 846	200 858	277 372	46 947	2 122	23 547	38,1	39,3	52,6	53,3
Szatmár megye	344 360	112 580	188 155	17 388	6 742	19 495	34,7	35,2	57,9	58,8
Szeben megye	397 322	10 893	338 505	17 946	4 958	25 020	2,9	3,6	90,9	90,6
Szilágy megye	224 384	50 177	148 396	15 004	1 340	9 467	23,3	23,0	69,0	71,2
Temes megye	683 540	35 295	550 836	14 525	33 494	49 390	5,6	7,5	86,9	83,4
Erdély, Partium, Bánát	*6 789 250*	*1 216 666*	*4 794 577*	*270 755*	*128 954*	*378 298*	*19,0*	*19,6*	*74,8*	*74,7*
Teljes Románia	*20 121 641*	*1 227 623*	*16 792 868*	*621 573*	*242 767*	*1 236 810*	*6,5*	*6,6*	*88,9*	*89,5*

Forrás: INS, Népszámlálás 2011.

a magyarság csökkenése meghaladta a románságét – összességében meglehetősen stabilan alakult a két etnikum megoszlása. A fent említett hat megyében jelenleg a lakosság 43%-a magyar nemzetiségű, és ez az arány gyakorlatilag 2002 óta nem változott (43,1%, illetve 42,9%). A román nemzetiségűek aránya viszont ebben az időszakban csökkent: míg 2002-ben 51,4%-ot tett ki, 2011-re 50,2%-ra csökkent, miközben a romák aránya 4,5-ről 6%-ra nőtt. Ebben a hat megyében – amelyek területe összességében mintegy 33 ezer négyzetkilométert, lakossága mintegy 2,2 millió főt tesz ki, és ahol napjainkban az erdélyi magyar közösség csaknem háromnegyede él – a magyar kisebbség demográfiai trendjei az elmúlt időszakban jobbak voltak az államalkotó többségénél.

Ezen „kétarcú" eredmények mögöttes okaként egyértelműen Románia elmúlt évtizedbeli speciális népesedési helyzete határozható meg. Ha eltekintünk a népszámlálási adatfelvétel és adatközlés körüli problémáktól, akkor azt feltételezhetjük, hogy a magyar nemzetiségűek 2002 és 2011 közötti mintegy 194 ezer fős fogyásának mintegy harmada vezethető vissza a természetes népmozgalomra, vagyis a születések és a halálozások különbségére. Ennek a komoly fogyásnak nem az az oka, hogy a magyar nemzetiségűek teljes termékenységi arányszáma elmarad a Romániára jellemző átlagos értéktől, hanem az, hogy a magyar közösség korszerkezete a vizsgált időszakban rosszabb volt az országosénál. Ez pedig a 90-es évek átlag feletti magyar kivándorlására vezethető vissza.

Noha a magyarság kivándorlása jelentős mértékben nem csökkent az ezredfordulót követően sem, mégsem beszélhetünk az országos arány feletti kivándorlásról (legalábbis 2011-ig semmiképpen). Hiába becsülhetünk ugyanis százezer főt meghaladó, igen nagyarányú negatív migrációs egyenleget a magyar közösség körében 2002 és 2011 között, ebben az időszakban – az Európai Unióhoz közeledés és az utazási korlátozások feloldásának hatására – nagyon komoly kivándorlási hullám érte el a romániai és erdélyi románságot és cigányságot is. Ebben a két közösségben az elvándorlás mértéke 2001 és 2012 között meghaladta a magyarságét.

A magyar közösség fogyásának harmadik oka az asszimiláció, melynek azonban kisebb a jelentősége a kivándorlásénál és a természetes fogyásénál. Az asszimilációs veszteség földrajzilag rendkívül egyenlőtlenül oszlik el. Azon területeken, ahol a magyar etnikum igen alacsony létszámban és arányban él, meglehetősen komoly mértékű. Ezzel szemben a többségében magyarok által lakott megyékben feltehetően gyenge asszimilációs nyeresége is származhat belőle a magyar közösségnek.

FELVIDÉK – SZLOVÁKIA

Szlovákiában 2011 májusában tartották a népszámlálást. A cenzus a következő eljárás szerint zajlott le: az adatszolgáltatók az internetes adatszolgáltatás és a papíron történő önkitöltés között választhattak, a számlálóbiztosok tehát elsősorban a „postás" szerepét töltötték be. A válaszadóknak az önkitöltős kérdőíven az etnicitáshoz kapcsolódóan négy kérdésre kellett válaszolniuk, köztük a nemzetiségre vonatkozóra. Az előre megjelölt válaszlehetőségek közül csak egyet lehetett választani.

Az eredmények értelmezéséhez mindenképpen említést kell tennünk egy a népszámlálás közben adódott komoly zavarról. A népszámlálás már megkezdődött, amikor a magyar nemzetiségű adatvédelmi biztos nyilvános figyelmeztetésben tette közzé, hogy a kérdőívekhez mellékelt vonalkód felragasztásával azonosíthatóvá válik a formanyomtatványt kitöltő személy, emiatt hivatala felszólította a statisztikai hivatalt e kötelezettség visszavonására. A lakosság ezt követően – elsősorban a nagyobb városokban – nagy számban utasította el a kérdőívek kitöltését vagy a vonalkód felra-

2. táblázat. A szlovákiai népszámlálás nemzetiségi eredményei, a magyarság és a szlovákság aránya az egyes kerületekben, 2011

Kerületek	Teljes lakosság	Ebből magyar nemzetiségű	Ebből szlovák nemzetiségű	Ebből cigány/roma nemzetiségű	Ebből egyéb nemzetiségű	Ebből nem nyilatkozott	Magyar nemzetiség aránya, 2011 (%)	Magyar nemzetiség aránya, 2002 (%)	Szlovák nemzetiség aránya 2011 (%)	Szlovák nemzetiség aránya, 2001 (%)
Besztercebányai	660 563	67 596	505 528	15 525	5 800	66 114	10,2	11,7	76,5	83,7
Eperjesi	814 527	646	668 300	43 097	37 853	64 631	0,1	0,1	82,0	90,7
Kassai	791 723	74 743	580 066	36 476	11 458	88 980	9,4	11,2	73,3	81,8
Nagyszombati	554 741	120 784	394 902	3 048	5 929	30 078	21,8	23,7	71,2	73,9
Nyitrai	689 867	169 460	473 269	3 987	6 155	36 996	24,6	27,6	68,6	70,1
Pozsonyi	602 436	23 888	543 573	767	16 194	18 014	4,0	4,6	90,2	91,3
Trencséni	594 328	797	545 535	574	6 916	40 506	0,1	0,2	91,8	97,3
Zsolnai	688 851	553	641 602	2 264	7 258	37 174	0,1	0,1	93,1	97,5
Teljes Szlovákia	*5 397 036*	*458 467*	*4 352 775*	*105 738*	*97 563*	*382 493*	*8,5*	*9,7*	*80,7*	*85,8*

Forrás: ŠÚ SR, Népszámlálás 2011.

gasztását. Arról nincs becslés, vajon a botrány milyen mértékben felelős azért, hogy – noha elvileg kötelező lett volna – sokan nem nyilatkoztak a nemzetiségükről. Annyi azonban bizonyos, hogy emiatt csúszott az adatok feldolgozása, illetve a hiányzó, nem azonosítható válaszadók adatainak pótlására a statisztikai hivatalnak valamiféle új, pontosan nem ismertetett módszert kellett kidolgoznia.

A nemzetiség szerint bontott végleges eredmények publikálására 2012-ben két lépésben került sor: az országosan bontott adatoké márciusban, településszintű bontásban pedig júniusban. Az eredmények szerint Szlovákia lakossága 5397 ezer fő, ebből magyar nemzetiségűnek 459 ezer fő (8,5%) vallotta magát, szlovák nemzetiségűnek pedig 4353 ezer fő (80,7%).

A második legjelentősebb kisebbséget a romák alkotják, közülük mintegy 106 ezer fő vallotta be nemzetiségét, a nem nyilatkozók aránya – a publikált és feltehetőleg részben pótolt adatok szerint – 7,1%, mintegy 382 ezer fő.

Szlovákia területi felosztása nem földrajzilag logikus szisztéma szerint történt, a kerületek létrehozásakor ugyanis feltehetően politikai cél volt, hogy a szlovákság minden kerületben domináns többséget alkosson. A nyolcból két kerület (Nagyszombati, Nyitrai) esetében 20–25% a magyar nemzetiségűek aránya, míg a Kassai kerületben szórványban ugyan, de nem elhanyagolható számban élnek a magyarok.

Az adatok hivatalos közigazgatási beosztás szerinti bontása azonban nem mutat rá arra a tényre, hogy Szlovákiában a magyar közösség egy egységes tömböt alkotva szinte teljes egészében az ország déli (Magyarországgal érintkező) határai mentén él, ahol az összlakosság többségét teszi ki.

Ha a 2011-es adatokat összevetjük az előző, 2001-es népszámlálásával, azt tapasztaljuk, hogy míg az ország lakossága igen kis számban (mintegy 18 ezer fővel) és arányban (0,3%) növekedett, addig mind a magyar etnikum, mind a szlovákság száma és aránya is visszaesett. A magyar nemzetiségűek száma mintegy 62 ezer fővel (csaknem 12%-kal) csökkent; az államalkotó szlovák nemzetiség létszáma pedig 262 ezer fővel (közel 6%-kal) esett vissza.

Bár a roma nemzetiségűek száma és aránya is nőtt, a fenti jelenségért mégsem ez, hanem a nemzetiségükről nem nyilatkozók arányának növekedése a felelős. Míg 2001-ben alig 55 ezer fő nem nyilatkozott a nemzetiségéről, 2011-ben már 382 ezer volt a számuk.

A szlovákiai népszámlálás kapcsán fontos kérdés, vajon kik alkothatják a nemzetiségéről nem nyilatkozó csoportot. Ezekre a kérdésekre egyelőre csak részleges válaszok születtek. Az eredményekről megjelent első tudományos igényű elemzések megállapították például, hogy a dominánsan magyarlakta településeken nem átlag feletti a nemzetiségükről nem nyilatkozók előfordulása; valamint azt is, hogy az ismeretlenek aránya és egy település etnikai összetétele között általánosságban véve nincs jelentős kapcsolat.

Ám akárhogy is értelmezzük az etnikumáról nem nyilatkozó csoport létszámának megugrását, bizonyosan megállapítható, hogy a szlovákiai népszámlálás eredményei a magyar közösség szempontjából – szemben például az erdélyi eredményekkel – egyértelműen negatívan értékelhetők. A számadatok nemcsak a magyarság létszámának csökkenését mutatják, hanem a teljes lakossághoz, valamint a szlovák nemzetiségűekhez viszonyított arányának erőteljes visszaszorulását is, ráadásul nem kizárólag a – Felvidéken kis arányban jelen lévő – szórványban, hanem a magyar tömbvidéken is.

A magyarság létszáma és aránya is jelentősen visszaesett például a magyar nyelvterület központjában lévő Komáromban és Dunaszerdahelyen. A Dunaszerdahelyi járásban mintegy 6 ezer fővel (83%-ról 75%-ra) csökkent a magyar nemzetiségűek

száma, miközben a szlovák nemzetiségűeké 16 ezer főről 23 ezer főre nőtt.

A népszámlálási eredmények tehát arra utalnak, hogy Szlovákiában (néhány Pozsony környéki település kivételével, amelyek agglomerálódó települések lévén a kiköltözők miatt vesztik el magyar jellegüket) elsősorban nem a nem magyar tömbvidék etnikai határának eltolódásáról beszélhetünk. Inkább arról van szó, hogy a magyar tömbvidéken anélkül csökken a magukat magyar nemzetiségűnek vallók aránya, hogy e visszaesés mögött komolyabb migrációs folyamatok lennének megfigyelhetők. Szlovákiában a népességcsökkenés hátterében elsősorban az asszimiláció áll, és csak másodsorban a természetes fogyás, szemben Erdéllyel, ahol a csökkenést a kivándorlás és a természetes fogyás indokolja, és csupán a szórványvárosokban válnak erőteljesebbé az asszimilációs tendenciák.

VAJDASÁG – SZERBIA

Szerbiában és így a Szerbiához tartozó Vajdaság Autonóm Tartományban a népszámlálást 2011 októberében tartották, hagyományos módszerrel: a számlálóbiztos személyesen kereste fel az adatszolgáltatókat, itt tehát a kérdőívek internetes kitöltésére, önkitöltésre nem volt lehetőség.

A nemzetiségre vonatkozó kérdést nem a hagyományos értelemben vett kérdés formájában szerepeltették a kérdőíven, hanem csupán egy „nemzetiség" feliratú rovatot hoztak létre, ahova a kérdezőbiztosnak kellett beírnia – szabadon, előzetes kategóriák megadása nélkül – az illető személy által közölt nemzetiséget vagy akár kettős nemzetiséget, illetve az egyéb kategóriát. A rovatot utólag nem lehetett javítani. A válaszadás nem volt kötelező, és ezt fel is tüntették a kérdőíven. A válaszokat utólag a statisztikai hivatal kódolta, etnikailag nem teljesen semleges módon.

A nem szerb nyelvű összeíróívek hiánya és az albánul nem tudó számlálóbiztosok nagy száma miatt a Dél-Szerbiában (tehát nem Koszovóban) élő albánok jelentős része – kisebbségi politikai vezetőik felhívására – sikeresen bojkottálta az összeírást. A bojkotthoz a bosnyákok egy része is csatlakozott, így Bujanovac, Preševo és Medveđa járások területén az adatok megbízhatósága erősen kétséges.

A Szerb Statisztikai Hivatal 2012 novemberében publikálta a nemzetiség szerinti településsoros adatokat. Az eredmények szerint a Vajdaság Autonóm Tartomány lakossága már jócskán kétmillió fő alá süllyedt, mintegy 1932 ezer főre, miközben Szerbia teljes lakossága 7187 ezer fő volt. A Vajdaságban élő magyar nemzetiségű lakosság száma mintegy 251 ezer fő, Szerbia Vajdaságon kívüli területein viszont alig néhány ezer polgár vallotta magát magyarnak, így az országban összességében 254 ezer főre tehető a magyarok száma. A magyar nemzetiségűek aránya a Vajdaságon belül 13%, míg teljes Szerbián belül 3,5%. Az előző népszámláláson (2002) mért 290 207 főhöz viszonyítva egy évtized alatt 13–14%-kal csökkent tehát a magyar nemzetiségűek száma.

Vajdaság közigazgatásilag hét körzetre tagolódik (lásd *3. táblázat*). Az eredmények szerint már nincs olyan körzet, ahol a magyarság abszolút többséget alkot, de Vajdaság Autonóm Tartomány északi, Magyarországgal határos részének két körzetében (Észak-Bácskában és Észak-Bánátban) még mindig relatív többségben él a magyarság a 41 és 47%-os arányával. Míg Észak-Bánátban a szerbség aránya mintegy 43% (a 47%-nyi magyarság mellett), addig Észak-Bácskában – Európa egyik leginkább multietnikus régiójában – a 41%-nyi magyarság és a 27%-nyi szerbség mellett más nemzetiségek is nagy számban laknak.

Hasonlóan a mintegy 100 ezer fős vajdasági népességcsökkenéshez, Szerbia lakosságának – az előző, 2002-es népszámlálás

3. táblázat. A vajdasági népszámlálás nemzetiségi eredményei, a magyarság és a szerbség aránya az egyes körzetekben, 2011

Körzetek	Teljes lakosság	Ebből magyar nemzetiségű	Ebből szerb nemzetiségű	Ebből cigány/ roma nemzetiségű	Ebből egyéb nemzetiségű	Ebből nem nyilatkozott	Magyar nemzetiség aránya, 2011 (%)	Magyar nemzetiség aránya, 2002 (%)	Szerb nemzetiség aránya 2011 (%)	Szerb nemzetiség aránya, 2001 (%)
Észak-Bácska	186 906	76 262	50 472	3 342	42 043	14 787	40,8	43,6	27,0	24,8
Észak-Bánát	147 770	68 915	63 047	4 769	4 956	6 083	46,6	47,4	42,7	43,6
Dél-Bácska	615 371	47 850	445 270	10 482	82 872	28 897	7,8	9,3	72,4	69,1
Közép-Bánát	187 66	23 550	134 264	7 267	14 351	8 235	12,5	13,4	71,5	72,3
Nyugat-Bácska	188 087	17 576	122 848	3 018	33 218	11 427	9,3	10,2	65,3	62,9
Dél-Bánát	293 730	13 194	208 462	8 025	49 662	14 387	4,5	4,9	71,0	70,3
Szerémség	312 278	3 789	265 272	5 488	25 766	11 963	1,2	1,3	84,9	84,5
Vajdaság	*1 931 809*	*251 136*	*1 289 635*	*42 391*	*252 838*	*95 809*	*13,0*	*14,3*	*66,8*	*65,0*
Teljes Szerbia	*7 186 862*	*253 899*	*5 988 150*	*147 604*	*545 123*	*252 086*	*3,5*	*3,9*	*83,3*	*82,9*

Forrás: RZS, Népszámlálás 2011.

óta bekövetkezett – mintegy 300 ezer fős visszaesése is többé-kevésbé megfelelt az előzetes becsléseknek.

A vajdasági magyarság szűk 40 ezer fős fogyatkozásának elsőleges oka, hogy a 90-es évek polgárháborújában a gyermekvállalási korban lévő magyar fiatalok jelentős része kivándorolt, így a magyar közösség korszerkezete jelentősen elöregedett. Erre vezethető vissza a két népszámlálás között mintegy 30 ezer fős természetes fogyás jelentős része. A két népszámlálás közötti migrációs veszteséget a szakértők mintegy 8–9 ezer főre teszik. Az asszimiláció – Romániához hasonlóan – elsősorban generációk között jelentkezik, így közvetlenül a népességfogyáshoz kevéssé járul hozzá, inkább az alacsony születésszámokban mutatkozik meg. (Az etnikailag vegyes házasságokban született gyermekek kevesebb, mint fele magyar nemzetiségű.)

Ami talán meglepőbb tény, a szerbek számának a vártnál alacsonyabb csökkenése. Míg Vajdaság lakossága mintegy 100 ezer fővel csökkent, addig a szerbek körében a veszteség mindössze 32 ezer fő körül volt. Ennek következtében a szerb nemzetiségűek aránya Közép-Bánát kivételével minden vajdasági körzetben jelentősen növekedett. Úgy tűnik, hogy a kilencvenes években a jugoszláv polgárháború éveiben a Vajdaság területére menekült szerbek közül a vártnál kevesebben vándoroltak el vagy tovább a tartományból, illetve felerősödhettek a kisebbségek – nemcsak a magyarság – asszimilációs tendenciái.

Mindezek hatására a szerb etnikumúak aránya a Vajdaságban az elmúlt évtizedben átlépte a kétharmados határt (65%-ról 66,8%-ra nőtt). Ezzel szemben a területen élő hagyományos kisebbségek folyamatosan arányt vesztenek, már a második legnagyobb etnikum – a magyarok – megoszlása is csak 13% a tartományon belül, ami az etnikai erőviszonyok igen komoly átalakulására utal. A kisebbségi magyarság arányvesztése térbeli etnikai átrendeződési folyamatokban is megnyilvánul: főleg a magyar közösség központjának számító Szabadka – a magyarság hátrányára történő – etnikai átalakulása tűnik hatását tekintve kritikusnak.

ANYANYELV ÉS EGYÉB ETNIKUMHOZ KAPCSOLÓDÓ ADATOK

Az egyes országok a népszámlálás alkalmával több, az etnikumhoz kötődő egyéb kérdést is feltesznek. Ezek közül az anyanyelv a leginkább elterjedt. Azonban a nemzetiséghez hasonlóan az egyes országokban az anyanyelv fogalmának meghatározása sem egységes. Szlovákiában például szigorúan a kisgyermekkori szülő-gyermek közti nyelvhasználathoz kötődik a fogalom: az a nyelv tekinthető anyanyelvnek, amelyen a válaszadó kisgyermekkorában a szüleivel beszélt. Magyarországon ez jóval szabadabban meghatározott: „Anyanyelvként azt a nyelvet kell megjelölni, amelyet a személy gyermekkorában tanult meg, amelyen családtagjaival általában beszél, és anyanyelvének vall." Románia egyáltalán nem adott meg definíciót az anyanyelv fogalmára, sem a népszámlálási kérdőívben, sem az összeírók számára; a nekik készült utasítás kifejezetten hangsúlyozza, a válaszadó szubjektív döntése, mit is tekint anyanyelvének.

Az anyanyelvi kérdés mellett más kérdések is felbukkannak a nyelvhasználatra vonatkozóan. Szlovákiában például külön rákérdeztek arra, hogy az érintett melyik nyelvet használja leggyakrabban otthon, illetve nyilvános érintkezésben. Magyarországon 2011-ben arra irányult kérdés, hogy az illető a családi, baráti közösségben milyen nyelvet, nyelveket használ általában. 2001-ben pedig arra, hogy „mely nemzetiség kulturális hagyományaihoz, értékeihez kötődik?" Több országban rákérdeznek a válaszadó által beszélt nyelvekre is.

KÁRPÁTALJA – UKRAJNA

Kárpátalja az egyetlen vizsgált terület, ahol az elmúlt években egyáltalán nem tartottak népszámlálást. Az eredeti tervek szerint 2011-ben Ukrajnában is lett volna népszámlálás, de anyagi és politikai okok miatt elhalasztották. Így adatok csupán a 2001-es népszámlálásból állnak rendelkezésünkre. Az akkori politikai körülmények között Kárpátalja megye 1255 ezer lakosából mintegy 152 ezren vallották magukat magyar nemzetiségűnek.

Molnár József és Molnár D. István kárpátaljai demográfusok úgy becsülték, hogy a polgárháború kitörése előtt Kárpátalján mintegy 141 ezer fő lehetett a magyar nemzetiségűek száma, és pontosabb adatok híján, összesítésünkben mi is ezzel számolunk. A teljes lakosságot 1249 ezer főre becsültük.

Azonban fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy a terület etnikai viszonyai tekintetében meglehetősen nagy a bizonytalanság, ugyanis a területen hagyományosan igen magas a többnyelvű, bizonytalan etnikai identitású lakosság aránya. A népszámlálási eredmények ezért nagyban függenek attól, hogy az összeírás idején aktuálisan milyen az adminisztratív-politikai helyzet a területen.

HORVÁTORSZÁG

Horvátországban 2011 áprilisában tartották a népszámlálást, hagyományos papíralapú kérdőívek segítségével. A nemzetiségre vonatkozó kérdés bejegyzésének módja egyértelműen az államalkotó nemzet (horvát) elsőbbségét sugallta.

A 2001-es népszámlálási eredményekkel módszertani okokból csak korlátozottan összevethető 2011. évi eredmények szerint 14 048 fő (2001-ben 16 595 fő) vallotta magát magyar nemzetiségűnek. Közülük csak 8249 fő élt az egykor többségében nem a Horvát Királysághoz tartozó Eszék-Baranya megyében, míg a többiek szétszórtan Hor-

vátország egyéb, egykor a Horvát Királysághoz tartozó területein. A teljes Eszék-Baranya megye lakossága a 2011. évi népszámlálás eredményei szerint 305 ezer fő, a magyarok aránya tehát kevesebb, mint 3% az egykor horvát-szerb-magyar vegyes lakosságú, de a jugoszláv polgárháború 1998-as lezárását megelőző etnikai változások óta túlnyomórészt horvát nemzetiségűek által lakott területnek számító megyében.

BURGENLAND – AUSZTRIA

Ausztriában 2011-ben már nem hagyományos, hanem úgynevezett regiszteralapú népszámlálást tartottak, amelynek adatgyűjtési programja nem terjedt ki a nemzetiségre, így az egykor Magyarországhoz tartozó Burgenland tartományból egyáltalán nem állnak rendelkezésre az őshonos kisebbségekre vonatkozó nemzetiségi adatok.

További problémát jelent, hogy Ausztriában már korábban, így a 2001-es „hagyományos" népszámlálás keretében sem kérdeztek rá a polgárok nemzetiségére vagy anyanyelvére, az összeíróív kérdése a polgárok által általában beszélt köznyelvre (Umgangssprache) vonatkozott. A 2001-es népszámlálás eredményei szerint Burgenland 278 000 polgárából 6641-en nyilatkoztak arról, hogy ők a magyart használják köznyelvként.

Burgenland esetén tehát becslésekre kell hagyatkoznunk. A magyar nemzetiségűek számára vonatkozóan 2001-es kiindulási értékként elfogadjuk a magyar nyelvet beszélők számát (6641 fő). Annak ismeretében, hogy a Magyarországról az elmúlt években meginduló tömeges kivándorlási hullám egyik célországa Ausztria, és hogy Burgenland esetén is erős bevándorlás volt megfigyelhető, úgy becsüljük, hogy Burgenland tartomány területén a magyar nemzetiségűek száma minimálisan mintegy 10 ezer főre nőhetett az elmúlt évtizedben.

MURAVIDÉK – SZLOVÉNIA

Szlovéniában – Ausztriához hasonlóan – 2011-ben már nem tartottak hagyományos, személyes adatszolgáltatáson alapuló népszámlálást, a regiszteralapú népszámlálás pedig nem tartalmazott nemzetiségi adatot. Az előző, 2002. évi hagyományos népszámlálás eredményei szerint a Muravidék közigazgatási régió 121 ezer lakosából 5544 fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek.

2012. január 1-jére a Muravidék közigazgatási régió lakossága 119 ezer főre csökkent. Ismerve a muravidéki magyarságot jellemző asszimilációs tendenciákat (az előző két népszámlálás között 7657 főről 5544 főre apadt a számuk), és hogy a területen jelentős migrációs folyamatok jellemzően nem mentek végbe, becslésünk szerint a magyar nemzetiségűek létszáma 2011-ben 4000 fő körül lehetett.

ÖSSZESÍTETT EREDMÉNYEK, TRENDEK

Mint bemutattuk, az egyes államok népszámlálási gyakorlatában komoly módszertani eltérések figyelhetők meg mind a népszámlálások lebonyolítását, mind az etnikai adatok gyűjtésének módját illetően. Ezen eltérések nyilván nem elhanyagolható mértékben befolyásolták az eredményeket, és korlátozzák az összehasonlíthatóságot.

A Magyarországgal kiegészített teljes vizsgált terület (az egykori Magyar Királyság területe a volt Horvát Királyság nélkül) összlakossága a 2011. évi népszámlálások idején mintegy 26 millió 15 ezer fő volt, közülük mintegy 10 millió 400 ezer fő nyilatkozott magyar nemzetiségéről (a térség lakosságának hozzávetőleg 40%-a). A területen körülbelül 12 millió 54 ezer fő tartozott valamely magyarországi magyarokon kívüli, más államalkotó többségi társadalmakhoz (erdélyi románok, szlovákiai szlovákok stb.). Ezen csoportok összesített aránya 46,3%. Az egyéb, magya-

1. ábra. A magyar nemzetiségűek aránya 2011 környékén, a Magyar Királyság egykori területén

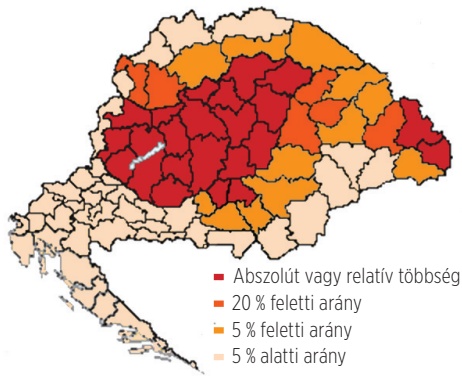

Forrás: Népszámlálási adatok.

ron kívüli kisebbségekhez tartozók, a nemzetiségükről nem nyilatkozók, illetve Románia esetében a meg sem kérdezettek összesített létszáma meghaladta a 3 millió 550 ezer főt, ezen csoportok a vizsgált terület teljes lakosságának csaknem 14%-át teszik ki.

A tíz évvel ezelőtti népszámlálások eredményeihez viszonyítva a terület lakossága csökkent: nagysága meghaladta a nyolcszázezer főt.

A 4. táblázat annak a leegyszerűsítő és részben becsléseken alapuló feltételezésnek az eredményeit mutatja, amely úgy korrigálja a nemzetiségükről nyilatkozók számát, hogy a nem nyilatkozókat (Románia esetén ide értve a regiszterből átvett személyeket is) arányosan szétosztja az adott területen az etnikumukról nyilatkozók aránya szerint. (Magyarország esetében, ahol a többes identitás megengedett; a számítás módját lásd Kapitány 2013.)

Ez alapján megállapítható, hogy a magyar nemzetiségűek korrigált aránya 2001-ben 46,2%, 2011-ben pedig 45,9% körül lehetett a vizsgált területen. A magyar nemzetiségűek lélekszáma 1991 körül 12,8 millió fő, korrigált lélekszáma 2001 körül 12,4 millió fő, 2011 körül 11,95 millió fő körül volt.

4. táblázat. Nyers, illetve a nem válaszolókkal korrigált etnikai arányok a Kárpát-medencében, 2001 körül, 2011 körül

Körzetek	Lakosság 2001	Magyar nemzetiségű	Magyar nemzetiség, korrigált	Korrigált arány, %	Lakosság 2011	Magyar nemzetiségűnek vallotta magát	Magyar nemzetiség, korrigált	Korrigált arány, %
Magyarország	10 198 315	9 416 045	9 974 035	97,8	9 937 628	8 314 029	9 741 112	98 ,0
Erdély	7 221 733	1 415 718	1 415 901	19,6	6 789 250	1 216 666	1 290 568	19 ,0
Szlovákia	5 379 455	520 528	525 856	9,8	5 397 036	458 467	493 437	9 ,1
Vajdaság	2 031 992	290 207	301 914	14,9	1 931 809	251 136	264 241	13 ,7
Kárpátalja	1 254 614	151 516	151 516	12,1	1 249 000	141 000	141 000	11 ,3
Muravidék	120 875	5 445	5 797	4,8	118 988	4 000	4 000	3 ,4
Burgenland	277 569	6 641	6 641	2,4	286 215	10 000	10 000	3 ,5
Észak-Baranya megye	330 506	9 784	9 960	3,0	305 032	8 249	8 532	2 ,8
Kárpát-medence összesen	*26 815 059*	*11 815 884*	*12 391 619*	*46,2*	*26 014 958*	*10 403 547*	*11 952 891*	*45 ,9*

Forrás: Kapitány 2013.

AJÁNLOTT IRODALOM

Gyurgyik L. (2012): Kik vagytok, ismeretlenek? *Pro Minoritate,* 2012/Ősz: 39–52.

Kapitány B. (2013): Kárpát-medencei népszámlálási körkép. *Demográfia*, 56(1): 25–64.

Kiss T. – Barna G. (2012): *Népszámlálás 2011. Erdélyi magyar népesedés a XXI. század első évtizedében.* Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

Ravasz Á. (2012): *Szlovákiai magyarok és a 2011-es népszámlálás: mérleg és elemzés.* Kempelen Intézet – Publicus Slovensko, Komárom.

Tánczos V. (2012): „Hát mondja meg kend, hogy én mi vagyok". *Pro Minoritate*, 2012/Ősz: 80–112.

Veres V. (2013): Népszámlálás 2011: A népességszám, foglalkozásszerkezet és iskolázottság nemzetiség szerinti megoszlása Romániában. *Erdélyi Társadalom*, 11(2): 23–54.

HONLAPOK

INS (National Institute of Statistics, Romania), Népszámlálás 2011: http://www.recensamantromania.ro

ŠÚ SR (Statistical Office of the Slovak Republic), Népszámlálás 2011: http://www.scitanie2011.sk

RZS (Statistical Office of the Republic of Serbia), Népszámlálás 2011: http://www.popis2011.stat.rs